

UPGRADE - prema održivoj prostornoj infrastrukturi, prosinac 2015.

Organizacije uključene u platformu:

Savez udruga Operacija grad, Centar za mirovne studije, WHW, AKC Attack!, BADco.

**Multifunkcijski prostori nezavisne kulture -
postojeća iskustva, opasnosti i modeli razvoja**

Uvod

Za razliku od većine evropskih gradova Zagreb nije iskoristio mogućnosti napuštene industrijske baštine za uspostavljanje stalnih mjesta za nove oblike društveno-kulturnih aktivnosti. Začetak tog procesa bilo je uspostavljanje Pogona, ali zbog ekonomske krize kao i političke neodgovornosti taj je proces zaustavljen. Od ukupnosti napuštenih industrijskih prostora u gradu dijelovi bloka Badel, kompleks Paromlina, destilerija uljare u Branimirovoj i stara vojna bolnica u Vlaškoj ulici planerskim su dokumentima eksplicitno predviđeni za društvene i kulturne namjene, dok se u razmatranjima zbrinjavanja prostornih potreba brojnih kulturnih institucija sustavno spominju bivši kompleks Gredelj, prostor Zagrebačkog velesajma ili bivša klaonica u Heinzelovoj. Brojnim najavama, provedenim natječajima i izrađenim studijama usprkos navedene lokacije nisu privedene očekivanoj namjeni, te su u pravilu uslijed izostanka bilo kakvog održavanja i odgovornog upravljanja njima prepuštene propadanju. To je rezultiralo nemogućnošću korištenja većine navedenih lokacija bez znatnih inicijalnih ulaganja.

Akteri nezavisne scene već se dugi niz godina sustavno bave problemom rješavanja neadekvatnog prostornog okvira za vlastito djelovanje. Procesi započeti projektom Nevidljivi Zagreb - vodič za skvotere u sklopu suradničke platforme Zagreb - Kulturni kapital Europe 3000 kojim su po prvi puta evidentirani pod- i ne- iskorišteni gradski prostorni resursi, kao i zagovaranje njihove privremene aktivacije za kulturna i javna događanja kulminirali su 2005. godine festivalom Operacija grad u nekadašnjoj tvornici Badel nakon čega je uslijedila dugogodišnja kampanja za Centar za nezavisnu kulturu i mlade okončana 2009. godine uspostavljanjem Pogona kao civilno-javnog partnerstva između organizacija nezavisne kulture okupljenih u Savez udruga Operacija grad i Grada Zagreba.

Istovremeno na većini nabrojanih lokacija u proteklih 10 godina organiziran je niz događaja i festivala u organizaciji ili sa sudjelovanjem članica ove zagovaračke platforme. Paralelno traju pregovori s gradom i kampanje za aktivaciju pojedinih prostora. Ovi napori povremeno rezultiraju primjerice obećanjem da će se destilerija uljare u Branimirovoj namijeniti kulturnim sadržajima za mlade ili pak recentnom dopunom urbanističkog programa za Blok Badel kao potencijalne lokacije za društveno-kulturni centar, ali u stvari od dodjele bivše tvornice Jedinstvo na upravljanje Pogonu 2009. godine nije bilo većih pomaka.

Organizacije nezavisne kulture koje djeluju u Zagrebu imaju različito riješeno pitanje prostora za rad. Manji dio djeluje u gradskim ili državnim prostorima i to u specifičnim ugovornim okolnostima kojima se regulira njihovo korištenje s rasponom od besplatnog korištenja s plaćenim režijskim troškovima do komercijalnog najma i obveze plaćanja cjelokupnog iznosa održavanja prostora po tržišnim uvjetima. Većina njih, upravo u kontekstu nepostojanja alternativa, djeluje u unajmljenim komercijalnim uredskim prostorima. Ova nedostatkom sredstava nametnuta redukcija tipologije korištenih prostora na urede koji se koriste prvenstveno kao sjedišta organizacija s naglašeno administrativnom i servisnom namjenom naročito se problematičnom očituje u kontekstu organizacija koje se bave izvedbenim

umjetnostima poput plesa i kazališta ili prilikom organizacije većih javnih događaja. Time se svakodnevno javno djelovanje organizacija ograničava zbog nemogućnosti adekvatnog uključivanja vanjskih korisnika u matične prostore, a odvijanje zahtjevnijih programa izmješta u domenu tržišnih okolnosti. Nadalje, čitav niz organizacija uopće ne raspolaže adekvatnim prostorima za rad, a postojeći resursi nisu dovoljni ni za trenutne programske potrebe.

Dijagrami vlasništva nekih od najznačajnijih lokacija za gradske strateške projekte

Modeli upravljanja

Kad je u pitanju upravljanje prostornom infrastrukturom za potrebe lokalne zajednice, prevladavajući model u našem kontekstu temelji se na javnim kulturnim i socijalnim ustanovama. S druge strane civilno-društveni akteri osobito u kulturnom polju u zadnjih više od deset godina preuzimaju inicijativu te osnivaju i vode niz neovisnih kulturnih i socijalnih centara na periferiji sustava. I dok prvi imaju osigurane uvjete djelovanja, drugi na projektnoj osnovi jedva uspijevaju osigurati kratkoročnu perspektivu za postojanje nezavisne infrastrukture. Javne ustanove pored proklamiranog javnog interesa postavljenog u svojim osnivačkim aktima, često ne uspijevaju osigurati ni reprezentativnu niti uslužnu funkciju koju bi trebali imati, a većina postojećih kulturnih centara zbog svoje financijske osiromašenosti, institucionalne tromosti, kadrovske potkapacitiranosti i prostorno-funkcionalne ograničenosti nisu u mogućnosti odgovoriti na novonastajuće kulturne i društvene potrebe.

Nasuprot oba modela korištenja prostora nalazi se anarhistički legitimirana skvoterska kultura koja proklamira autonomne zone kao prostore koji osiguravaju uvjete za postojanje zajednica koje žele stajati izvan modela javnih i civilnodruštvenih institucija. No, kao i ta dva modela i ovaj ima svoja ograničenja, prije svega u pogledu prilika za dugoročnu opstojnost takve infrastrukture.

Iako postoje mogućnosti za transformaciju javnog kulturnog sustava, za nju ne postoji interes niti političkih elita niti samih djelatnika iz institucija. Civilno-društveni akteri s druge strane nisu još postali dovoljno brojni niti stabilni upravitelji infrastrukturom jer javni fondovi ne predviđaju financiranje neovisno vođenih prostora.

S obzirom na slabosti ova tri modela, razvija se potreba za stvaranjem hibridnog modela koji bi koristio prednosti i izbjegao nedostatke sva tri modela. Takav model trebao bi osigurati stabilnost institucionalnog okvira kakav imaju javne institucije, te zagarantirano i dugotrajno korištenje javne infrastrukture. S druge strane osigurao bi uključenost korisnika u upravljanje, njihovo horizontalno samoorganiziranje te raznolikost sadržaja i programa. Ovakav hibridni model predstavlja Pogon - Zagrebački centar za nezavisnu kulturu i mlade koji je osnovan kao ustanova mješovitog tipa od strane Grada i Saveza udruga Operacija grad.

No od svog osnivanja 2009. do danas, Pogon još nije u potpunosti ispunio misiju zbog koje je osnovan prije svega jer mu nisu dodijeljeni neophodni dodatni prostori niti je dvorana u bivšoj tvornici Jedinstvo koja se nalazi uz Savu primjereno opremljena (npr. nije uvedeno niti grijanje). Tek u zadnjih nekoliko mjeseci Grad je počeo pokazivati stvarne namjere da se kroz realizaciju projekta uređenja i dogradnje navedeni prostor privede svrsi ali trenutačna politička situacija prijeti da se taj proces zaustavi. Također, predviđena inicijalna financijska sredstva od osnivanja Pogona su umanjena za trećinu pa je time i osnovno funkcioniranje institucije dovedeno u pitanje.

Nezavisni prostori

Nedostatak multifunkcijskih prostora kojima bi se omogućio širi spektar djelovanja civilnodruštvenih i kulturnih organizacija predstavlja glavni problem održivog rješenja prostornog okvira njihovog djelovanja. AKC Medika i Galerija Nova prostori su koji unutar okvira vlastitih tehničkih i prostornih mogućnosti već sada predstavljaju upravo takva mjesta. Bilo koje razmatranje budućnosti djelovanja civilnodruštvenih i kulturnih organizacija mora se temeljiti na zadržavanju ovih prostora i na unapređivanju okolnosti djelovanja u njima.

AKC Medika

Autonomni kulturni centar Medika smješten je u Jukićevoj ulici 12, na mjestu tvornice lijekova Medika koja je na tom prostoru djelovala od 1928. do svog preseljena 2001., a sada je u gradskom vlasništvu. Čini ga kompleks pretežno jednokatnih zgrada, nekoć skladišta, ureda, laboratorija i prostora za proizvodnju organiziranih oko središnjeg unutarnjeg dvorišta. Prema ugovoru s gradom, korisnici plaćaju korištenje za 840 m² zatvorenih prostora unutar kojih je organiziran niz autonomnih programskih aktivnosti poput scenskih, izlagačkih, proizvodnih i studijskih sadržaja. Unutar sklopa koriste se i ostali objekti koje su korisnici zbog lošeg građevinskog stanja i neadekvatnog financiranja prisiljeni prilagođavati vlastitim sredstvima i volonterskim radom.

Prostor bivše tvornice Medika bio je dijelom obuhvata natječaja za novi gradski Kongresni centar proveden 2006. od strane Turističke zajednice grada Zagreba. Prva je nagrada dodijeljena radu Damira Mioča i Zvonimira Prlića, međutim na tome ova inicijativa i staje. Lokacija i dalje ima status gradskog projekta, no Kongresni centar iteracijama gradskih prostornih i strateških planova mijenja lokaciju, tako da je iz perspektive urbanističkog razvoja budućnost parcele AKC Medika i dalje neizvjesna. S time u vezi djelovanje na ovom prostoru treba promatrati u okvirima privremenog, a ne trajnog rješenja prostornih potreba.

Krajem 2007. godine AKC Attack u suradnji s nezavisnim kolektivima zauzima bivšu tvornicu Medika, koja se koristi po statusu skvotiranog prostora godinu dana. Nakon evikcije, konačno krajem 2008. godine, udruga od Grada Zagreba dobiva ugovor o korištenju prostora koji se za javnost otvara 2009. Do sada je AKC Attack prenamijenio nekoliko prostora kojima upravlja i u kojima održava svoje aktivnosti. U te prostore spadaju: klub Attack, galerija Siva, Nezavisni filmski studio s prostorima za snimanja, probe, montažu i režiju, gostinjska soba za umjetnike u rezidenciji ili druga gostovanja umjetnika, kuhinja, prostor za vježbanje bendova, Hacklab, ateljei za umjetnike, Knjižnica/infoshop, ured, radio studio i režija (trenutno u izgradnji). Unatoč neprestanom ulaganju, prostor i dalje apsolutno ne zadovoljava uvjete za odvijanje većine programa, naročito u zimskim mjesecima. Loša izolacija zgrade, nepostojanje grijanja,

prisilili su AKC Attack na privremena rješenja pa se u takvim uvjetima za provedbu nekih programa, pribjegava različitim improvizacijama. Organizacija je uspjela osigurati grijanje za sve prostore gdje se odvijaju programi, izolirati prostor kluba, dobiti atest na buku za prostor kluba, opremiti ga adekvatnom opremom, i akustički ga prilagoditi kako bi se dobio kvalitetan zvuk. Vlastitim sredstvima i kapacitetima (volonterskim radom) izgrađen je sanitarni čvor, koji i dalje nije dovoljan za sve korisnike prostora. Problem kod ovako građene zgrade je u tome što je potrebno neprestano ulaganje, budući da se dugi niz godina o njoj nije nitko brinuo.

AKC Medika, volontersko uređivanje prostora

Iako cijeli kompleks stare tvornice koriste i druge organizacije, kolektivi, pojedinci, AKC Attack je jedini legalni predstavnik prema Gradu s obzirom da je potpisao ugovor o privremenom korištenju uz plaćanje najma i svih režija. Tako je AKC Attack odgovoran za cjelokupni prostor i ispunjavanje obaveza prema Gradu, ali u manjem udjelu u plaćanju režija sudjeluju i drugi korisnici prostora. Stoga je važno preraspodijeliti odgovornost za korištenje prostora na sve korisnike Medike. Grad Zagreb, ne namjerava ulagati u prostor kako bi se poboljšali uvjeti za rad pa su AKC Attack i drugi korisnici prostora primorani računati samo na vlastite kapacitete i sredstva kako bi donekle prilagodili prostor. Također, ne postoji plan za buduće korištenje prostora bivše tvornice Medika, a od strane gradskih vlasti nema volje za pokretanje prenamjene prostora iz industrijskog kompleksa u javni kulturni prostor. Naime, u protekle tri godine AKC Attack je u nekoliko navrata pregovarao s Gradom Zagrebom o unapređenju uvjeta korištenja prostora s ciljem postizanja dogovora i potpisivanja novog ugovora o korištenju prostora pod povoljnijim financijskim uvjetima uz osiguranje minimalnih tehničkih uvjeta od strane Grada. Nakon što je Grad Zagreb 2013. godine načelno prihvatio zahtjeve AKC Attacka, ništa se nije promijenilo.

Osim AKC Attacka u sklopu AKC Medika prostore koriste i druge organizacije među kojima su Zagreb Pride i Trans Aid koji koriste prostor za radionice i druge programe; Otopotom koristi prostor Mikro galerije i kluba; sportska udruga Infaustum koristi prostor Vježbaone; Dvorana za izvedbene umjetnosti ima više korisnika među kojima su nezavisni novo cirkuski kolektivi, Cirkorama, AKC Attack, Triko Cirkus teatar, Ateatar, Udruga Razbibriga te različiti pojedinci za svoje probe, treninge i izvedbe; Atelje za sitotisak koristi kolektiv Sitostisak; Grey room koriste nezavisni grafiti kolektivi; atelje trenutno koristi 15 umjetnika.

AKC Medika nema formalni model upravljanja i korištenja prostora među različitim organizacijama i pojedincima koji koriste prostor. Odluke o pitanjima važnim za cijeli AKC Medika donose se na sastancima svih korisnika, svojevrsnom plenumu.

Kad je u pitanju dio prostora kojim upravlja AKC Attack, koordinacijski odbor AKC Attacka zadužen je za opću koordinaciju, a briga o pojedinačnim prostorima koje organizacija koristi povjerena je različitim timovima. Oni djeluju autonomno te odluke o eventualnim novim korisnicima prostora za koji su zaduženi donose na sastancima tima. Odluke važne za cijelu organizaciju dogovaraju se na sastancima udruge.

Galerija Nova

Galerija Nova smještena u atriju Tesline 7 pretežno je prizemni izložbeni prostor veličine 200 m². Osnovana je 1975. u okviru Saveza socijalističke omladine koji se 1987. transformira u Omladinski kulturni centar sastavljen od niza kulturnih institucija od kojih je najistaknutije Zagrebačko kazalište mladih. Transformacijama i rasipanjem sastavnica ovog sklopa 1993. Galerija Nova ostaje bez institucionalnog okvira te je po tranzicijskoj inerciji preuzima AGM, sljedbenik Centra za kulturnu djelatnost, jedne od institucija koje su sačinjavale OKC.

Radi se o namjenskom izlagačkom prostoru koji je usprkos brojnim promjenama organizacijskih okvira unutar kojih djeluje upravo proslavio 50 godina kontinuiranog rada. Sastoji se od ukupno tri prostorije za izlaganje uz niz manjih servisnih prostora. Osim za izložbe, prostor Galerije Nove sustavno se koristi za predavanja, tribine i konferencije održavanje kojih je sastavni dio kustoske prakse kolektiva WHW koji je korisnik i programator prostora.

Galeriju su, kako je već rečeno, kao dio Centra za kulturne aktivnosti Socijalističke omladine Zagreba osnovali umjetnici Ljerka Šibenik i Mladen Galić. Svoje programsko usmjerenje temelji na izlaganju avangardne modernističke prakse umjetnika poput Aleksandra Srneca i Exata 51 s umjetnicima tada mlađe generacije kao što su Goran Trbuljak, Braco Dimitrijević, Grupa šestorice, Mladen Stilinović i drugi. Samim time Galerija Nova postala je mjesto prezentacije radikalnih umjetničkih praksi, a time i važno mjesto na kulturnoj mapi grada koje zadržava do danas iako se programsko usmjerenje u 1990im odmiče od "radikalnog" prema "mainstreamu".

Umjetnica Ljerka Šibenik vodi Galeriju do svog umirovljenja te nekoliko godina nakon toga i honorarno, sve do 2003. kada se uprava AGM-a odlučuje na promjenu i poziva kustoski kolektiv Što, kako i za koga da preuzme njeno programsko vođenje. Ova se "smjena generacija" događa za vrijeme mandata Janislava Šabana, tadašnjeg direktora AGM-a koji i dalje ulaže u razvoj Galerije, dajući do znanja kako ona ima važno mjesto u radu tog gradskog poduzeća. Dolaskom ovog mladog i progresivnog kustoskog kolektiva Galerija vraća fokus na "radikalno" i nastavlja tradiciju započetu 70-ih godina, kao mjesta "inovativnih promišljanja na području suvremene umjetnosti" te se profilira u mjesto kulturne produkcije "koje inzistira na politizaciji kulture i služi kao otvoren javni prostor velikom broju kulturnih i aktivističkih inicijativa zainteresiranih za dijalog i produktivno shvaćanje kulture".

Program Galerije osmišljen je kao kolaž samostalnih i grupnih izložbi i diskurzivnih programa (predavanja, diskusija i slično), pri čemu su istraživanje i "reaktualizacija političkog potencijala umjetničke prakse u društvenom kontekstu" jedni od najvažnijih smjernica njihovog rada.

Također, od izuzetne je važnosti rad kolektiva u međunarodnom kontekstu koji omogućava da se program koncipira kao dijalog u kojem se globalna pitanja propituju u lokalnom kontekstu i obrnuto. Pritom su neke od važnijih tema koje je kolektiv otvorio socijalistički modernizam, modeli kolektivismu i samoorganizacije, inovativne kulturne politike, politike izlaganja itd.

Odnos kolektiva WHW i AGM-a definiran je Ugovorom o poslovnoj suradnji kojim Udruga Što, kako i za koga/WHW s jedne strane koncipira i realizira program te samostalno prikuplja sredstva za njegovu realizaciju. S druge strane AGM kao podružnica Zagrebačkog Holdinga besplatno ustupa korištenje prostora, pokriva režijske i tehničke troškove čuvanja prostora te udio u honoraru voditeljica Galerije. S vremenom su se ta sredstva smanjivala, a dolaskom Bože Čovića na mjesto direktora AGM je nastavio pokrivati samo režijske troškove što je od tada i jedina investicija AGM-a u Galeriju Novu.

Iako izuzetno prepoznate u međunarodnom kontekstu, na nacionalnom i lokalnom nivou rad ove galerije i kolektiva počinje pratiti konstantna neizvjesnost koja se odnosi na nedovoljna programska sredstva, no prije svega na sam prostor galerije koju koriste, a kojim upravlja gradsko poduzeće AGM. To je kulminiralo 20.06.2013. kada podružnica Zagrebačkog Holdinga AGM, na čijem je čelu tada Božo Čović, od WHW-a traži sporazumni prekid ugovora koji je trebao stupiti na snagu s 31. prosincem te godine, no povlači ga zbog pritiska kulturne javnosti.

Može se reći kako je do tad u javnosti postojao privid Galerije kao institucije koja normalno funkcionira i ima podršku Grada za svoj rad, no tom se situacijom razotkriva nestabilnost te konstrukcije kao i nepostojanje gradske strategije prema Galeriji. Usprkos načelnoj podršci Galeriji te priznavanju njezine važnosti, postaje izvjesno da se situacija može promijeniti u bilo kojem trenutku i zatvoriti ovo relevantno mjesto za izlaganje i produkcije suvremene umjetničke prakse te za događanja niza aktivnosti izvaninstitucionalne kulture i civilno-društvene scene.

U posljednje dvije godine kolektiv WHW pokušava ostvariti konstruktivnu komunikaciju s Gradom Zagrebom te kroz javna istupanja i razgovore sa širom nezavisnom scenom iznaći rješenje upravljanja prostorom. Tromost gradske uprave pokazala se ključnom za održavanje statusa quo pri čemu se svaki prijedlog rješenja koji je WHW dao eksplicitno ili implicitno odbio.

Situacija je nedavno dobila novu dimenziju kada je Galeriji isključeno grijanje na što je WHW tražio hitan sastanak s predstavnicima Grada. Unatoč opetovanim dopisima i pozivima za sada još nije nađeno rješenje problema. Nemoć u kojoj se kolektiv WHW u takvim situacijama nalazi, nažalost, dobro ilustrira nesigurnost u kojem Galerija djeluje te posljedice često nejasnih vlasničkih i upravljačkih odnosa u gradu.

Galerija Nova Izložba Antonio G. Lauer aka Tomislav Gotovac: Potrebno je živjeti samouvjereno... gledajući BADco.: Odgovornost za viđeno: Priče iz negativnog prostora, 16.2./28.2.– 24.3.2012.

Zaključak

Gore opisani kontekst ukazuje na postojanje neiskorištenih prostornih resursa u Zagrebu koji su postojećim gradskim planovima namijenjeni za kulturnu i društvenu namjenu. Istovremeno postoji i potreba organizacija civilnog društva ne samo u području kulture za prostorima u kojima mogu djelovati primjereno svojoj misiji te realizirati programe od javnog značaja i time jačati pozitivan utjecaj na lokalnu zajednicu. Međutim, kao što je iz primjera Galerije Nova i AKC Medika vidljivo, funkcionalni prostori su u neriješenom statusu te im zbog spore ili nezainteresirane gradske administracije prijete opasnost da se zatvore za kulturne i društvene namjene, dok napušteni prostori iz istog razloga sve više propadaju.

Istovremeno, dva opisana prostora (AKC Medika i Galerija Nova), koji nisu jedini primjeri u Gradu Zagrebu, pokazuju kako već postoje multifunkcijski prostorni resursi koji ispunjavaju kulturno-društvenu namjenu i koje zato treba zadržati i dalje razvijati. Pritom je osim osvještavanja važnosti ovih resursa od ključne važnosti rješavanje modela upravljanja i daljnje otvaranje k novom tipu hibridne ustanove nastale kao civilno javno partnerstvo čiji je pionir Pogon. Unatoč navedenim problemima na koje Pogon nailazi od svog osnutka 2009. godine, prostor iz godine u godinu dobiva sve veće značenje u tkivu grada i raspolaže modelom funkcioniranja te vrijednim iskustvom i znanjem zbog čega je vrijedno pokušati prenijeti ih u nove prostore i situacije.

Kako bi se to ostvarilo potrebna je jasna implementacija netom donesene gradske kulturne politike do 2020. u kojem će jedan od prioriteta biti uviđanje potencijala koje ovakvi postojeći prostori kao i neki drugi napušteni prostori imaju ili bi mogli imati za kulturu i život grada. U strateškom promišljanju mogućih namjena prostora od velike je važnosti prepoznati i dati prednost nekomercijalnoj namjeni ovih prostora koji će odgovoriti na javni interes građana Zagreba i podignuti kvalitetu njihovog života. S obzirom na postojeću praksu, zadaća je gradskih vlasti, organizacija s nezavisne kulturne scene kao i šire civilno-društvene scene da zajednički dalje razvijaju model kako bi se kreiralo što više prostora kao i njihovo umrežavanje i povezivanje.

Dodatna literatura:

- Nevidljivi Zagreb - vodič za skvotere; programske knjižice Zagreb CK 3000, 2003.
- Zagrebački gradski prostorni resursi: Između profita i javnog interesa (analiza i interaktivna karta)
<http://pravonagrad.org/zagrebacka-gradska-imovina-izmedu-profita-i-javnog-interesa-analiza-i-interaktivna-karta/>
- Naša priča: 15 godina ATTACK!-a, Autonomni kulturni centar, 2013.
- Galerija Nova: Kronologija 1975–2014, Što, kako i za koga / WHW, 2014.
- Što, kako i za koga / WHW mrežne stranice
<http://www.whw.hr/galerija-nova/>

**Multifunkcijski prostori nezavisne kulture -
postojeća iskustva, opasnosti i modeli razvoja**

UPGRADE - prema održivoj prostornoj infrastrukturi

Izdavač: Savez udruga Operacija grad

Urednice: Miljenka Buljević, Janja Sesar

Suradnik: Antun Sevšek

Podržali: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Zaklada "Kultura nova", Gradski ured za obrazovanje, kulturu i sport Grada Zagreba

Ovo djelo je ustupljeno pod Creative Commons licencom Imenovanje - dijeli pod istim uvjetima 3.0 Croatia. Sadržaj možete slobodno kopirati, prenositi i uređivati uz ubavezno jasno istaknuto ime autora ako je navedeno i izvor članka te uz uvjet da ga potom sami ne zaštićujete autorskim pravom. Licencu možete naći na: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/hr/>

Zagreb, prosinac 2015.

Ova publikacija je dostupna za preuzimanje na www.zagrebotvorenigrad.hr